MED OPPHOLDSTILLATELSE PÅ EGEN JORD

Palestinere i Øst-Jerusalem

Mange israelske kontrollinstanser gjør livet og hverdagen vanskelig for palestinere som er bosatt i Øst-Jerusalem. Hensikten med kontrollen er en stille deportering.

Khaled Abdel-Fadil skrev hovedoppgaven "The Matrix of Control in East Jerusalem. Palestinian Perceptions and Modes of Resistance" ved Universitetet i Oslo våren 2004.

lyden kom fra, var jeg instinktivt på vei ut av stolen. Han tok tak i armen min og trakk meg ned i stolen igjen. Selv hadde han ikke rørt seg. “Hva er det som feiler deg,” spurte han. “Ta det rolig, det var bare et israelsk jagerfly som brøt lydmuren. Du blir nok vant til det.”

Hverdag og motstand

I 1948 ble 12 av 15 palestinske urbane nabolag i Vest-Jerusalem og 38 av 40 landsbyer i Jerusalem distriktet “tømt” for palestinske innbyggere. Nyankomne jøder flyttet inn, for å umuliggjøre at palestinerne skulle kunne flytte tilbake til sin opprinnelige bopel senere. Fra 1948 og frem til 1967 var Jerusalem fysisk todelt, der israelerne bodde i Vest-Jerusalem og palestinere i det jordansk kontrollerte Øst-Jerusalem. Siden Øst-Jerusalem ble erobret av israelerne i 1967, har bydelen vært underlagt israelsk herredømme og lovgivning. Som jeg vil vise i denne artikkelen, er palestinere underlagt en del restriksjoner og betingelser i hverdagen som gjør at mulighetene deres for å yte motstand er svært begrenset. Jerusalem som by er underlagt så sterk kontroll at palestinere har nok med å få hverdagen til å “gå rundt”. Derfor er den overnevnte hendelsen en signifikant måte å yte motstand på i Jerusalem-sammenheng, og bør ikke avskrives som en passiv respons. *Al-Quds* (*Al-Sharif*), det arabiske navnet på Jerusalem, er en hellig by for palestinere og har alltid vært en integrert del av Vestbredden i deres øyne. Den har fungert som et sosialt, økonomisk og politisk senter for palestinere opp gjennom årene. I tillegg gikk alle de viktigste handelsrutene i Vestbredden gjennom Jerusalem. Øst-Jerusalem ble formelt atskilt fra Vestbred-

TEKST: Khaled Abdel-Fadil

I LØPET AV DEN FØRSTE uken på feltarbeid ble jeg invitert hjem til en informant i Abu Dis, en forstad sørøst for Jerusalem, for å drikke te. Mens vi satt i stuen, begynte vi å snakke om Oslo-avtalen. Han trakk fram et hvitt ark, og begynte å tegne fire-fem små sirkler. Han fortalte meg at problemet med Oslo-avtalen var at de områdene som palestinerne fikk kontroll over var atskilte områder uten noen territoriell kontinuitet, at områdene “hang i løse luften”. Han tegnet så flere streker som bandt sirklene sammen, deretter krysset han over strekene, og sa: “Det vi palestinere har fått, er Bantustanområder. Vi har ingen kontroll over våre egne vannressurser, jord, landegrenser eller luftrom”. Like etter at han avsluttet setningen, hørte vi et kraftig smell, og vindusglasset klirret mot metallgitteret foran vinduene. Uvitende om hvor

den i 1993. Atskillelsen var ment som en midlertidig sikkerhetsordning, men ble offisiell politikk i 1993 etter den første palestinske *intifadaen* (oppreisningen). Dette hadde katastrofale følger for palestinere fra Vestbredden som ble nektet adgang til Jerusalem, med unntak av noen få tilfeldige palestinere som fikk arbeidstillatelse og dermed også innreisetilatelse til

Siden Øst-Jerusalem ble erobret av israelerne i 1967, har bydelen vært underlagt israelsk lovgivning.

Jerusalem. Dette førte til at en del palestinere og mange palestinske næringsvirksomheter flyttet utenfor Jerusalem og nye midlertidige sentre ble etablert hovedsakelig i Ramallah. Den israelske regjeringen har hatt som offisielt mål å begrense antall palestinske innbyggere i byen til en tredjedel av befolkningen, mot to tredjedeler jøder. Siden 1993 ser det ut som om Israel har etterstrebet denne politikken også i Øst-Jerusalem.

I denne artikkelen skal jeg se nærmere på begrepet *kontrollmatrise*, for å belyse hvilke kontrollinstanser palestinere i Øst-Jerusalem yter motstand mot over tid. Begrepet kontrollmatrise er utviklet av Jeff Halper, en israelsk-amerikansk menneskerettighetsforkjemper og antropolog som har jobbet i Alternative Information Centre og er koordinator for Israeli Committee Against House Demolitions (ICAHN). Gjennom sin tilstedeværelse og sin lange erfaring med israelsk politikk på bakkenivå, særlig med hensyn til palesternes situasjon i Jerusalem, har Halper

utviklet tre analysenivå som til sammen utgjør det han kaller for kontrollmatrisen: Det geopolitiske nivået, det byråkratiske nivået og håndhevingsnivået gjennom trussel om, og bruk av, militærmakt.¹ De tre nivåene i Harpers kontrollmatrise overlapper hverandre og jeg finner teorien svært fruktbar for å forklare israelsk herredømme og analysere den nåværende situasjonen i Øst-Jerusalem.

De tre nivåene i kontrollmatrisen

Det geopolitiske nivået tilsvarende staten Israels strategiske planlegging og har til hensikt å kontrollere Jerusalem, Vestbredden og Gaza, og å erobre mest mulig av territoriet på Vestbredden gjennom utbyggingen av bosetninger. Israelske bosetninger er avgjørende for å opprettholde kontrollmatrisen, ikke bare på grunn av de strategiske landområdene bosetningene er bygd på, men også på grunn av de kontrollmekanismene som følger med bosetningene. Hver bosetning har en medfølgende infrastruktur som består av et veinett som kun kan benyttes av israelske bosettere², industriområder for å sysselsette bosetterne, omfattende militære installasjoner, samt sikkerhetstiltak som kontrollposter og liknende. Ifølge Halper opptar bosetningene 1,5% av Vestbredden, mens deres masterplaner³ utgjør mer enn 6% av Vestbredden. Hvis man inkluderer israelsk utbygde områder som utgjør Greater Jerusalem og Metropolitan Jerusalem, finner vi at masterplanene for disse områdene omfatter mellom 15-20% av Vestbredden. Gjennom å bruke tre begreper som definerer hvor grensene for Jerusalem skal trekkes (Municipal Jerusalem, Greater Jerusalem og Metropolitan Jerusalem⁴ – se kart), har israelske

planleggingsmyndigheter innlemmet mer enn 20% av Vestbredden innenfor de områdene de kaller for jødisk Jerusalem og staten Israel forøvrig. Samtidig ekskluderes stadig flere palestinske borgere. For eksempel i planen for området kalt Metropolitan Jerusalem er grensen trukket helt til Bethlehem i sørvest og Ramallah i nord uten å inkludere den palestinske befolkningen. Grensene til Municipal Jerusalem har blitt flyttet og utvidet flere ganger og har siden 1967 fått utvidet lovgivende myndighet over landet, men mindre ansvar for palestinere som bor i området. I 2000 var det ikke enighet om hvor mange palestinere som egentlig bodde i Øst-Jerusalem. Bosetningstallene er politisk sensitive og har variert fra 250.000 til over 300.000 på palestinsk side og fra 150.000 til 200.000 på israelsk side, avhengig av hvilken definisjon av Jerusalem man bruker. Den nye separasjonsmuren som bygges i dag isolerer en rekke palestinske nabolag i Øst-Jerusalem og deler flere nabolag i to. Den delen av muren som bygges i Øst-Jerusalem vil komme til å ekskludere ytterligere 60.000 palestinere fra Jerusalem gjennom å redefinere bydelen Al-Ram i Nordøst-Jerusalem, som havner utenfor muren, som palestinsk område uten tilgang til Jerusalem.

Det byråkratiske nivået i Halpers kontrollmatrise består av en rekke juridiske definisjoner og håndhevinger av politiske beslutninger som er av en restriktiv art sett fra palestinernes ståsted. Dette omfatter blant annet politisk omdefinering av land i urbane områder for å hindre utvikling og ekspansjon av palestinske tettsteder. Sentralt i denne politikken er å definere palestinsk eid ubygget og/eller jordbruksland som "grønne arealer". Det er forbudt

for palestinere å bygge i disse områdene. Å bevare grønne områder rundt gamlebyen i Jerusalem og omegn kan i utgangspunktet være hensiktsmessig ut fra et arkitektonisk synspunkt, men problemet er at disse områdene senere blir omdefinert til "røde soner" hvor det så blir satt opp israelske bosettinger. Denne politikken har palestinere i området erfart konsekvensene av gang på gang, og de har derfor over tid utviklet mistillit til de israelske planleggingsmyndighetene. Denne politikken fører til isolering og ghettofisering av palestinske nabolag i og rundt Øst-Jerusalem. Det byråkratiske nivået omfatter også begrensede utstedelser av byggetillatelser til palestinere, i tillegg til krav om skattebetaling til kommunen, spesielt skatt på eiendom. Ideelt sett skal denne kommuneskatten omfordres i form av kommunale tjenester til alle borgere av Jerusalem, men hvis man sammenligner nivået av kommunale tjenester i Øst- og Vest-Jerusalem, går det klart fram at innbyggerne i Øst-Jerusalem, det vil si

palestinerne, er en inntektskilde for kommunen, fordi de kun får igjen en brøkdel av de tjenestene de har krav på gjennom kom-muneskatten.

Håndhevingsnivået, kontrollmatrisens tredje nivå, består av å bruke vold og militærmakt, og enda viktigere, trusselen om å bruke vold for å opprettholde kontrollma-trisen. Dette innebærer bruk av den israelske okkupasjonshæren til større militære aksjoner og likvidasjoner. Bruken av spesialenheter er utbredt, og i en gren av de israelske spesialstyrkene, *Mista' arabeen*, ser soldatene palestinske ut og snakker palestinsk dialekt. Gjennom sine uforutsig-bare aksjoner skaper disse styrkene frykt blant den palestinske befolkningen. I til-legg utsettes palestinere for administrativ forvaring (man blir anholdt av sikkerhets-årsaker uten rettsgang), fengsling og tortur, ødeleggelser av hus, utstrakt bruk av både frivillige og ufrivillige kollaboratører (infor-manter eller angivere) for å kontrollere den lokale befolkningen, og press på familier til å selge jordområdene eller eiendommene sine. Sett fra israelsk side kan dette sys-temet ifølge Halper, "rettferdiggjøres som nødvendig og blir begrunnet med begrepet israelsk 'sikkerhet'".⁵

Kontrollknuter

Et av de mest vesentlige begrepene Halper bruker for å forklare hvordan kontrollma-trisen fungerer er *kontrollknuter*, både opplagte og uopplagte. Innenfor det geopolitiske nivået er Ma' ale Adumim-bosetningen en opplagt kontrollknute, bygd på statlig konfiskert jord fra palestinere på Vestbredden. Denne boset-ningen, som mange andre, begynte som en arbeids- og utkikkspost og er nå en by med over 45.0000 israelske bosettere og egen

borgermester. Denne bosetningen spiller en nøkkelrolle i utformingen av Stor-Jerusalem, fordi den etter planen skal strekke seg fra Modi' in (en annen boset-ning i Nordvest-Jerusalem) og Givat Ze' ev (en bosetning i den sentrale nordlige delen av Jerusalem) og nesten helt til Jordanelven i øst. Masterplanen for Ma' ale Adumim er en del av en langsiktig strategi for å forstørre Jerusalems grenser som omfatter

Det å inneha oppholdstillatelse eller statsborgerskap i et annet land er nok til å miste retten til opphold i Jerusalem.

konfiskering av 440 kvadratkilometer på Vestbredden og deler Vestbredden i to på en effektiv måte. Ma' ale Adumim er i til-legg hovedåren hvor alle de andre bosetter-veiene fra Vestbredden og de israelske veiene langs Jordanelven møtes. Når israelske myndigheter erklærer Ma' ale Adumim for et "avstengt militært område", blir all ferdsel i nord-sør-aksen på Vest-bredden og inn til Øst-Jerusalem lammet. Derfor er det viktig å forstå at fra et palestinsk forhandlingsståsted er det å få kontroll over de omliggende områdene, som Ezzariyeh, Jeriko og Abu Dis *ikke nok* fordi denne ene bosetningen med sin infra-struktur opprettholder den israelske kon-trollmatrisen. Uopplagte kontroll-knuter består av kontroll over områder som kalles sikkerhetssløyer, eller C-områder, som er spredt over hele Vestbredden. Disse områ-dene trenger ikke å være mer enn 50 meter lange og ikke bredere enn en israelsk mil-itærjeep. Ved å kontrollere og stenge av

slike små sikkerhetssløyfer mellom palestinske landsbyer og tettsteder, kan den israelske hæren når som helst blokkere all ferdsel gjennom Vestbredden. Halper bruker to analogier for å beskrive hvordan kontrollmatrisen fungerer. Den første analogien er et asiatisk brettspill kalt "Go" der hensikten er å sette motstanderen ut av spill gjennom å kontrollere nøkkelpunkter på brettet. Den andre analogien Halper bruker for å forklare matrisen er å sammenligne den med et fengsel, hvor fengselsbetjenter bruker 5% av arealet til å kontrollere de resterende 95% av fengselsområdet. Det er fengselsbetjentene som sitter med nøklene til dørene, cellene og fengelsmuren og betjentene som kontrollerer all ferdsel.⁶ Palestinere i Øst-Jerusalem kjenner seg igjen i begge analogiene.

Mellom barken og veden

Tre dager etter at krigshandlingene ble avsluttet i 1967 foretok israelske myndigheter en rask folketelling i Øst-Jerusalem. Folketellingen ble gjennomført på et tidspunkt da mange palestinere fremdeles var på flukt. Følgelig ble mange palestinere i Øst-Jerusalem ikke registrert i folketellingen og fikk dermed ikke det blå identitetskortet som viser at man er innbygger i Jerusalem og rettighetene knyttet til denne identiteten. Ifølge Amir Cheshin, som frem til 1993 var rådgiver for arabiske forhold hos den israelske borgermesteren i Jerusalem, var det å tilby israelsk statsborgerskap til palestinere i Øst-Jerusalem et dilemma for israelske myndigheter. Dette fordi Folkeretten tilsa at israelske myndigheter ikke kunne forandre palestinernes permanente status og at Israel var pålagt å ta formelle juridiske hensyn til palestin-

ernes velvære.⁷ Resultatet ble at palestinere fra Øst-Jerusalem som ble registrert i folketellingen, ble utstedt med et blått israelsk identitetskort særegent for Jerusalem. Dette identitetskortet definerte enhver registrert palestinere som en person med permanent oppholdstillatelse. Dette er i utgangspunktet spesielt, med tanke på at disse palestinerne teknisk sett blir definert som en fremmed person – med permanent oppholdstillatelse – på egen jord. For å illustrere dette paradokset skal jeg diskutere flere av de restriksjonene en slik teknisk definisjon medfører. Formelt sett er forskjellen mellom palestinere med oppholdstillatelse og palestinere med israelsk statsborgerskap at den siste gruppen får lov å delta i nasjonale israelske valg, mens de første kun får lov å delta i Jerusalems kommunevalg. Som en direkte følge av ordren fra PLO om å boikotte slike kommunevalg, har de fleste palestinere i Øst-Jerusalem avstått fra å stemme siden 1967. Hittil har kun mellom 5-10% av palestinere bosatt i Jerusalem israelsk statsborgerskap. Dette tallet omfatter palestinere som ble definert innenfor Israels grenser i 1948, og de som har søkt om og fått innvilget israelsk statsborgerskap.

Byråkratiske kontrollknuter

Som følge av den juridiske statusen til palestinerne fra Øst-Jerusalem nevnt ovenfor, er det en del betingelser som denne gruppen er pålagt å oppfylle for å beholde oppholdstillatelsen sin. Hvis ikke disse betingelsene er oppfylt, har innenriksministeriet grunnlag for å kunne trekke tilbake retten til permanent oppholdstillatelse, konfiskere identitetskortet og annullere de sosiale og økonomiske rettigheter som føl-

ger med identitetskortet. Innenriksministeriet samarbeider med det nasjonale forsikringsinstituttet (NFI) og det nasjonale helseinstituttet (NHI) for å definere hvem som lever lovlig og ulovlig i Jerusalem. Avgrensningen er gjort på basis av poli-

*Mens israelske bosetninger blir bygd
og utvidet i et særdeles høyt tempo, får
ikke palestinerne lov til å bygge.*

tiske og demografiske hensyn og danner et juridisk system som er etnisk diskriminerende sett fra palestinerne ståsted. For eksempel må alle palestinere som ønsker å få behandlet saker i forhold til opphold, familiegjenforening, reise-, utreise- eller arbeidstillatelser dra til Innenriksministeriet i Øst-Jerusalem. Dette er kontorlokaler som fremdeles er underbemannet til tross for løfter om å utvide de fysiske forholdene og øke arbeidskapasiteten. Kontorene åpner dørene klokken syv om morgenen, men køen begynner like etter midnatt for å forsikre seg om at man kommer inn den dagen. Ifølge PASSIA, en palestinsk akademisk ikke-statlig organisasjon må “enhver palestinere som ikke er klassifisert som en person med permanent oppholdstillatelse i Øst-Jerusalem, deriblant ektefeller, barn og andre i slekt med personer som har permanent oppholdstillatelse i Øst-Jerusalem – søke om familiegjenforening for å bo lovlig i Jerusalem. Beslutningen om å innvilge eller avslå disse søknadene, er ifølge israelsk lov til syvende og sist Innenriksministerens avgjørelse. Innenriksministeren er ikke pålagt å gi noen begrunnelse i avslagstilfellene,”⁸ noe

som gjør det tilnærmet umulig å anke avslag eller å omgjøre bestemmelsen. Dette byråkratiske spindelvevet er hjemlet i Adgangslovgivningen til Israel (1952) og Adgangsforskrifter til Israel (1974). Denne lovgivningen er med på å regulere opphold innenfor det som er definert som Israel, deriblant Øst-Jerusalem, selv om det siste er folkerettstridig fordi Øst-Jerusalem er okkupert ifølge internasjonal lov. Dermed har ikke okkupasjonsmakten lov til å regulere adgang av innfødte i okkupert område eller flytte inn egne sivile i disse områdene. Følgende klausuler gjelder bare for palestinere og ikke for israelske statsborgere i Jerusalem:

- For å reise utenlands må man på forhånd søke om innreisevisum, ellers mister man retten til tilbakekomst. Dette til tross for at en del palestinere i Jerusalem har jordanske reisedokumenter. Den jordanske regjeringen sluttet å anerkjenne palestinere fra Vestbredden som jordanske statsborgere etter 1988, da Østbredden formelt ble atskilt fra Vestbredden.

- Det å inneha oppholdstillatelse eller statsborgerskap i et annet land er nok til å miste retten til opphold i Jerusalem. Denne politikken stammer fra en forskrift som den israelske regjeringen innførte i 1994, hvor palestinere bosatt i Jerusalem må påvise at “sentrum for deres tilværelse”, er innenfor Jerusalems kommunale grenser. Dette krever at palestinere tar vare på kvitteringer på betalt eiendomskatt kalt *arnona*, husleie og helse- og skoleutgifter for de fem foregående årene.

- Å leve utenlands i mer enn syv år gir Innenriksministeriet rett til å konfiskere en palestineres rett til permanent oppholdstillatelse i Jerusalem. I 1996 ble dette endret til også å gjelde palestinere fra Øst-

Metropolitan and Greater Jerusalem –1997

Jerusalem som har flyttet til Vestbredden og bodd der i lenger enn syv år.

- For å gifte seg med en ektefelle fra Vestbredden eller Gaza, og bo lovlig i Jerusalem må innehaveren av permanent oppholdstillatelse søke om familiejenforening. De fleste familiejenforening

ingssøknader blir avslått uten begrunnelse og kan ikke påklages. Eksempelvis ble 109 av 136 familiejenforeningssøknader, det vil si 80% av søknadene, avslått i 1994, ett år etter at Oslo-avtalen ble inngått.

- 1. januar 1997, ble loven om “sentrum for deres tilværelse” innsnevret til at bare

de som de facto bor innenfor Jerusalems kommunale grenser har rett til permanent oppholdstillatelse.⁹

De byråkratiske knutepunktene og juridiske grep nevnt ovenfor er en del av en politikk som er omtalt som stille deportering av palestinere fra Øst-Jerusalem fra en rekke menneskerettighetsorganisasjoner og menneskerettighetsforkjempere som for eksempel Halper. Denne politikken førte til at 5890 identitetskort ble konfiskert fra 1967 til 2000. Dette tallet utelukker antallet medfølgende barn. I 1996, 1997 og 1998 var antall konfiskerte identitetskort henholdsvis 739, 1067 og 788. I ly av Oslo-avtalen er dette sjokkerende tall, for til sammen utgjør de tre årene 2594 konfiskerte identitetskort, altså nesten halvparten av antall konfiskerte kort siden 1967. I mai 2002 ble alle søknader om familiegjenforening lagt til side inntil videre. I juli 2003 ble det lovfestet at ingen palestinere som giftet seg med en israelsk statsborger skulle få israelsk statsborgerskap eller permanent oppholdstillatelse (gjennom Jerusalem-identitetskortet).¹⁰

Det nasjonale forsikringsinstituttet (NFI) og det nasjonale helseinstituttet (NHI) er begge ansvarlig for utbetaling av sosiale og økonomiske ytelser i forbindelse med arbeidsledighet, barnetrygd, pensjon og helseutgifter. Men NFI og NHI jobber ut fra et syn om at alle palestinere i Øst-Jerusalem oppholder seg ulovlig i Jerusalem inntil det motsatte er bevist. I en rapport fra september 1998 skrevet av to advokater fra Orient House i Øst-Jerusalem,¹¹ hevder disse at Innenriksministeriet, NFI og NHI samarbeider i forhold til konfiskeringer av identitetskort. Rapporten mener at hovedformålet med dette samarbeidet er å begrense antall

palestinere i Øst-Jerusalem, samt å kutte ned på utgiftene i forbindelse med utbetalinger av de overnevnte sosiale og økonomiske ytelser. Et middel for å oppnå dette, er å bruke et tveetydig "oppholds"-begrep. NFI definerer en person med oppholdstillatelse som en person som møter de kriteriene som er satt av Innenriksministeriet, men som i tillegg må være de facto bosatt i Israel eller Jerusalem. Tidligere hadde palestinere fra Øst-Jerusalem rett til sosiale og økonomiske ytelser selv om de flyttet til Vestbredden. Hvis de flyttet tilbake til Jerusalem, ville disse ytelsene teoretisk sett kunne bli utbetalt to år etter de hadde gjenopptatt bopel i Jerusalem. 1. februar 1998 ble det satt i verk en ny lov der retten til sosiale og økonomiske ytelser fra NFI ble opphevet for de palestinere som flyttet til Vestbredden eller Gaza. Dette gjaldt ikke israelske borgere som flyttet eller var bosatt på Vestbredden. I løpet av 1998 ble denne loven finjustert til å gjelde *bare* israelske statsborgere som bodde i en bosetning. Dette ekskluderte palestinere per definisjon siden ingen palestiner har lov til å bo i en bosetning. Rapporten fra september 1998 konkluderte med at målet med politikken håndhevet av Innenriksministeriet og NFI var å eliminere 60.000 palestinske oppholdstillatelser i Jerusalem, fordi disse palestinerne angivelig bodde utenfor Jerusalems kommunale grenser. Advokatene fra Orient House hevdet at samarbeidet mellom Innenriksministeriet og NFI har bestått i at Innenriksministeriet har krevd skriftlig bevis på retten til sosiale og økonomiske ytelser fra NFI, i forbindelse med hver eneste søknad til Innenriksministeriet. Det motsatte var også tilfelle: at NFI krevde skriftlig bevis på

lovlig opphold fra Innenriksministeriet, i forbindelse med hver søknad om utbetaling av sosial og økonomiske ytelser. Prosedyren for tilbaketrekking av oppholdstillatelser var som følgende: NFI flytter mappene til palestinere som instituttet har konkludert med at de facto bor utenfor Jerusalems kommunale grenser (og Israel) til Folk-

Gjennom sine uforutsigbare aksjoner skaper israelske sikkerhetsstyrker frykt blant den palestinske befolkningen.

eregisteret. Innenriksministeriet sender et skriv til alle som har blitt overflyttet på denne måten. De får da beskjed om at deres permanente oppholdstillatelse er blitt ugyldig, og at deres navn vil bli strøket fra ministeriets liste. Videre må vedkommende levere identitetskortet til ministeriets kontorlokaler og forlate landet Israel fordi hun eller han ikke lenger bor lovlig i landet. Retten til opphold er blitt kansellert ifølge israelsk adgangslovgivning.

1. januar 1995 ble det obligatorisk for enhver palestinere i Øst-Jerusalem å tegne helseforsikring hos NHI. Senere har prosedyren for å få tilgang på helsetjenester blitt forandret. Ifølge NHI-loven er NFI ansvarlig for å dekke helseutgifter. Det uttalte målet med denne loven er å dekke alle helseutgiftene til alle borgere, spesielt de som ikke hadde helseforsikring fra før av, og de som ikke hadde mulighet til å betale utgiftene for behandling. NHI-loven stipulerer at de ikke kan betinge mottagelsen av helsetjenester med å belaste han eller henne i ettertid med å betale utgiftene til behandlingen. Dette fordi loven er

beregnet på de som ikke har råd til å selv betale helseforsikring. I praksis står NFIs behandling av palestinere i Øst-Jerusalems helseforsikringer i motsetning til de uttalte målene med NFI- og NHI-lovene. Som en følge av dette mangler mange palestinere i Øst-Jerusalem helseforsikring og må derfor bruke private helseklinikker for å få behandling. De som lider mest er palestinske barn som ikke har identitetskortnummer på grunn av at en av deres foreldre ikke er registrert som en person med permanent oppholdstillatelse eller har fått oppholdstillatelsen trukket tilbake. Legeforeningen for Menneskerettigheter (Physicians for Human Rights) anslår at 10.000 palestinske barn i Øst-Jerusalem sto uten helseforsikring i 1999.¹²

Urban planlegging

Ifølge PASSIA og Feisal El-Husseini (tidligere PLO-ansvarlig for Jerusalem) var det 22.000 palestinske boenheter i Øst-Jerusalem inntil slutten av 1999, men at det var behov for ytterligere 25.000-30.000¹³ boenheter for palestinere. Tallene viser at palestinere flest bor i trange forhold i Øst-Jerusalem. Problemet er at mens israelske bosetninger blir bygd og utvidet i et særdeles høyt tempo, får ikke palestinere lov til å bygge. Bygging for palestinere i Øst-Jerusalem er en individuell sak, i motsetning til offentlig og privat støttede israelske bosetningsprosjekter. Det innvilges inntil 150 byggetillatelser for palestinere per år i Øst-Jerusalem. De fleste blir innvilget etter betydelige bestikkelser av kommune-funksjonærer. En byggetillatelse i Øst-Jerusalem koster mellom 210.000 og 280.000 norske kroner i forskjellige utgifter,¹⁴ bare for selve tillatelsen, før man har begynt å bygge. Denne situasjonen

med et akutt behov for boliger for palestinere i Øst-Jerusalem i kombinasjon med veldig få utstedelser av byggetillatelse, har ført til at mange palestinere har bygd hus som israelske myndigheter betegner som ulovlige. Dette har ført til husødeleggelser der noen av husene som er betegnet som “ulovlige” blir jevnet med jorden. Det er verdt å merke seg at dette bare skjer med palestinere i Øst-Jerusalem og er utenkelig i Vest-Jerusalem, selv om det er tall som tyder på at hele 80% av all utbygging i Israel er ulovlig eller ikke i samsvar med israelske byggeforskrifter.¹⁵ Siden husødeleggelser er en dyr militæroperasjon har ikke kommunen råd til å jevne alle hus med jorden, og satser derfor på forsøke å skremme folk fra å bygge ulovlig gjennom å ødelegge tilfeldige hus i tilfeldige områder. I 2000 var over 2000 hus truet med å bli jevnet med jorden, noe som gjør at over 6000 mennesker lever i konstant frykt for denne trusselen.¹⁶

Konklusjon

Historisk sett har Palestina blitt “markedsført” som “et land uten folk” av den sionistiske bevegelsen. Staten Israel ble opprettet i 1948 på 77% av det historiske Palestina. Ideene om “nasjonal befrielse” og kontroll har vært fremtredende i israelsk politikk. Særlig med hensyn til Jerusalem har det å erobre mest mulig land, men med færrest mulig palestinere, vært sentralt. I denne artikkelen har jeg forsøkt å vise hvordan denne politikken kommer til uttrykk i Øst-Jerusalem gjennom kontrollmatrisen og kontrollinstanser som Innenriksministeriet, NFI, NHI og Jerusalem kommune. Alle de nevnte institusjonene samkjører sin virksomhet og er med på å håndheve en restriktiv politikk mot palestinere i Øst-

Jerusalem som gjør hverdagen deres borti-mot ulevelig. Å reise eller å gifte seg med, eller å søke om familiegjenforening med, en ektefelle som bor i et område som er definert utenfor Jerusalem, byr på et byråkratisk mareritt for palestinerne. Denne forskjellsbehandlingen av mennesker basert på etnisitet og religion, som i utgangspunktet kunne ha innehatt like borgerrettigheter, har skapt en betydelig, men oftest usynlig motstandsreaksjon. Denne motstanden består av å ikke gi etter for den stille deporteringen som israelsk politikk har til hensikt. Dette gjør palestinerne i Øst-Jerusalem gjennom å kjempe for å bevare sine Jerusalem-identitetskort ved å tilfredsstille alle de byråkratiske kravene de som innehavere av dette kortet må etterleve i en allerede hard økonomisk hverdag. Vel vitende om hensikten bak den israelske politikken i Jerusalem, returnerte 53.000 palestinere til Øst-Jerusalem mellom 1996 og 1999, ifølge avdøde Feisal El-Husseini.¹⁷ Hendelsen innledningsvis, der en mann sitter rolig på stolen mens et israelsk jagerfly flyr så lavt at det klirrer i vinduene, er et eksempel på palestinsk standhaftighet eller det de kaller for *sumud*, særegent for palestinere i Jerusalem. I siste instans består deres motstand i å bli værende i deres egen by.

• f •

1 Halper, Jeff. “Dismantling the matrix of control”, i *Obstacles to Peace*, og *News From Within*, Vol. XV No. 9, A.I.C., October 1999.

2 Jeg bruker begrepet “israelske bosettere” som per definisjon er jøder for å fremheve at denne politikken er et resultat av å sammenkoble stat og religion på en ekskluderende måte. Ingen palestinere, selv ikke de som er israelske statsborgere fra 1948, har lov til å kjøpe eller leie eiendom i store deler av Israel, eller bo i et settlement, kibbutz, eller moshav. Å kun bruke betegnelsen “israelske” blir misvisende, siden 20% av israelske statsborgere er

palestinere fra 1948. Disse utgjør omlag 1,2 millioner mennesker. Jeg baserer dette på en artikkel i «The Jewish National Fund» av Walter Lehn & Uri Davis, Routledge & Paul Kegan, London and New York 1988. Se spesielt underkapittelet: "For Jews Only".

- 3 Det finnes ikke en dekkende norsk oversettelse av ordet "masterplan", det nærmeste vi kommer i Norge er *en reguleringsplan for utbygging*. Her er poenget at når en slik masterplan er godkjent av staten Israel er den juridisk gyldig, selv om mye av den fysiske utbyggingen ikke ennå er utført. I tillegg har slike planer innlagt muligheter for ekspansjon siden den tar høyde for utviding gjennom naturlig vekst" i bosetterbefolkningen.
- 4 Det finnes ikke dekkende norske oversettelser av de tre definisjonene. For forklaring, se kart.
- 5 Halper, Jeff. "Dismantling the matrix of control", i *Obstacles to Peace*, og *News From Within*, Vol. XV No. 9, A.I.C, October 1999.
- 6 Halper, Jeff. "The key to peace: dismantling the matrix of control", *The Other Israel, Voices of refusal and dissent*, The New Press, New York, 2002.
- 7 Cheshin, Amir. «Municipal Policies in Jerusalem. An Account From Within», PASSIA Publication, Jerusalem 1998.
- 8 PASSIA Diary 2000 & Orient House Report 1998.
- 9 PASSIA Diary 2000.
- 10 Ibid.
- 11 Som ble stengt av israelske myndigheter i august 2001.
- 12 Orient House Report, september 1998.
- 13 Det første tallet er fra LAW rapport fra 1999 og det andre er oppgitt av Feisal El-Husseini, under et PASSIA-seminar med tittelen *The Question of Jerusalem*, 10.juli 2000.
- 14 MERIP. "Destroying Houses and Lives", An interview with Salim Shawarmeh and Jeff Halper, 5. april 2000. Press Information Notes. <http://merip.org/prins/pin19.html>.
- 15 Ibid. Intervju med Daniel Seidemann mai 2000.
- 16 Intervju med Halper i mai 2000.
- 17 PASSIA-seminar 2000.
- 18 Palestinske motstandsresponser kan du lese mer om i min hovedoppgave i sosialantropologi: "The Matrix of Control in East Jerusalem. Palestinian Perceptions and Modes of Resistance". Uio, 2004.